

Projekto „Jaunimas Europoje“ duomenys

Klaipėdos miesto sav.

2006, 2008, 2012 ir 2014 metų duomenų palyginamoji analizė

TURINYS

I. BENDRIEJI TYRIMO DUOMENYS	2
II. PRIKLAUSOMYBĘ SUKELIANČIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMAS.....	4
III. KITI VEIKSNIAI, SIEJAMI SU NARKOTIKŲ VARTOJIMO PAPLITIMU TARP JAUNŲ ŽMONIŲ	12
IŠVADOS.....	19
REKOMENDACIJOS	21

I. BENDRIEJI TYRIMO DUOMENYS

“Jaunimas Europoje – Narkotikų Prevencijos Programa” buvo pradėta 2005, ir nuo tada daugiau kaip dvidešimt miestų/savivaldybių Europoje dalyvavo ir sėkmingai naudojo prevencines strategijas. Programa yra pagrįsta darbu pirminėje prevencijoje.

Įprasta (tradicinė) prevencija dažniausiai yra paremta patyrusių specialistų nuomonėmis ir jų vykdomu švietimu bei statistiniais tyrimais, kurie tik fiksuoja psichoaktyvių medžiagų vartotojų kiekio kitimą, bet neanalizuojama prevencinių veiksnių įtaka, pagrįsta moksliniais tyrimais. Kai kurie tyrėjai teigia, kad dažnai mokyklose vykdomos prevencinės programos teikia vaikams žinias ir bando keisti jų požiūrį į psichoaktyvias medžiagas, bet faktinis šių medžiagų vartojimas lieka nepaveiktas. Šių programų efektas būna trumpalaikis, jei po šių programų toliau nuolat nevykdomos palaikomosios veiklos.

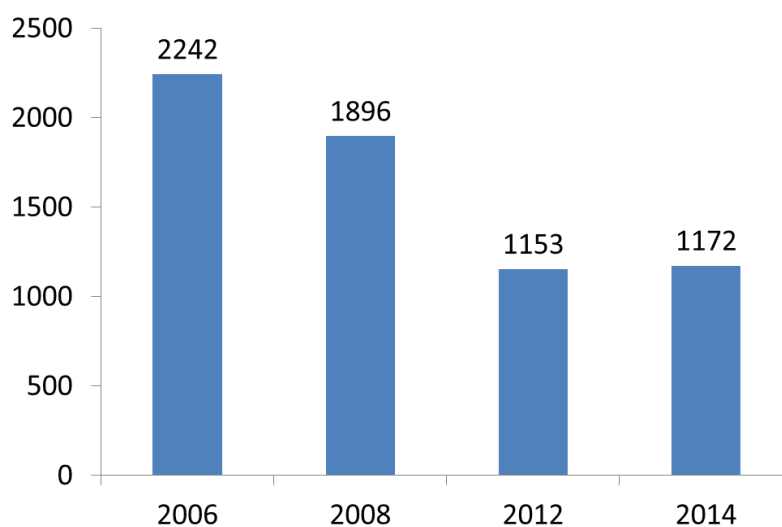
1997 metais Islandijos tyrėjai, politikai, pareigūnai ir kiti specialistai, dirbantys su jaunimu, nusprendė sukurti įrodymais pagrįstas strategijas kovai su jaunimo psichoaktyvių medžiagų vartojimu. Nuo 1998 m. pradėta vykdyti valstybės inicijuota programa „Islandija be narkotikų“, kuria buvo siekiama sumažinti psichoaktyvių medžiagų vartojimą tarp 15-18 m. amžiaus jaunuolių. Programoje buvo sujungti tokie svarbūs dalykai: labai gera monitoringo sistema, rodanti pokyčius psichoaktyvių medžiagų vartojimo srityje; moksliskai įvertinti rizikos ir apsaugojantys faktoriai, būdingi šiai jaunų žmonių grupei; bendruomenių įtraukimas į prevencines veiklas ir stipri jų parama; politikos ir praktikos formavimas, paremtas moksliniais tyrimais. Po penkerių šios programos vykdymo metų tyrimai parodė, kad tokie veiksniai kaip aktyvios paauglių veiklos su bendraamžiais, sportas ar kitos užimtumo formos, tėvų parama ir priežiūra veikė psichoaktyvių medžiagų vartojimą tarp vaikų ir paauglių, o mobilizuota visų šalies sektorių veikla davė ryškių teigiamų pokyčių, mažinant psichoaktyvių medžiagų vartojimą tarp vaikų ir paauglių.

Islandijos programos „Islandija be narkotikų” pasiekimai paskatino šia patirtimi pasidalinti su kitomis pasaulio šalimis. Islandija kartu su tarptautine organizacija „Europos miestai prieš narkotikus“ (ECAD) 2006 metais pradėjo vykdyti dešimties metų tarptautinį projektą „Europos jaunimas – narkomanijos prevencijos programa“, kurio tikslas – palengvinti prevencinių strategijų kūrimą Europoje, paremtų mokslu nustatytais socialiniais (rizikos ir apsaugojančiais) veiksniais, įtakojančiais paauglio gyvenimą.

Vadovaujantis tyrimo metodika, šiame tyrime galėjo dalyvauti tik 15-16 metų amžiaus paaugliai. Tiriamaisiais tapo visi Klaipėdos miesto 10 klases lankantys mokiniai. Tyrimo klausimyną sudarė 80 klausimų. Kiekvienas atsakymas turėjo keletą atsakymų variantų iš kurių reikėjo pasirinkti vieną teisingą. Kai kurie klausimai buvo sudaryti iš kelių dalių, o šios turėjo keletą atsakymų variantų, iš kurių taip pat respondentams reikėjo pasirinkti vieną teisingą.

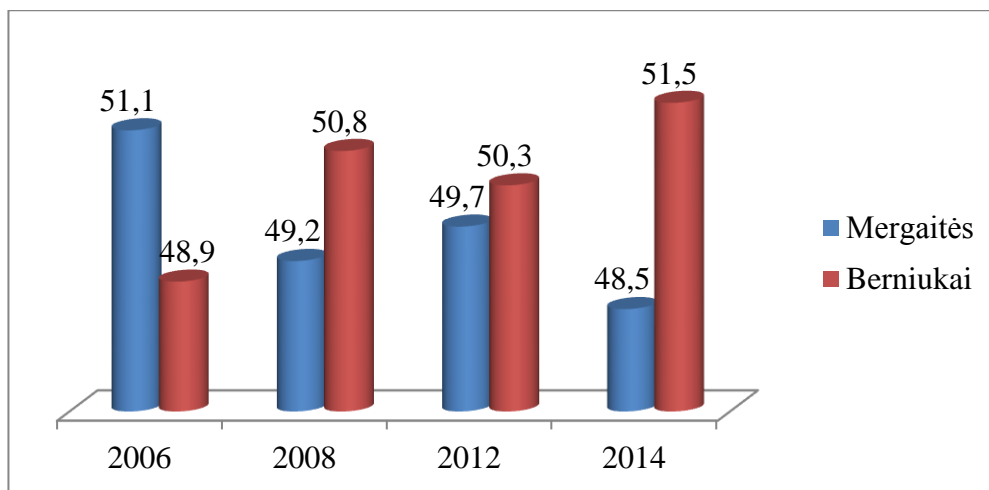
2014 metais tyrimas buvo vykdomas spalio 22 d. visose bendrojo lavinimo mokyklose, kuriose mokosi 10 klasės mokiniai. Šiuo tyrimu buvo siekiama ištirti socialinės aplinkos poveikį vaikams ir jaunimui, sužinoti jų požiūrį į narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą. Klausimynai buvo transportuoti į Islandiją, kur mokslininkai atliko bei parengė tyrimo ataskaitą. Duomenys buvo apdoroti SPSS 17.0 ir Microsoft Excel programomis.

2006 metais tyrime dalyvavo daugiausiai dešimtokų – 2242, 2008 ir 2012 metais, dalyvavusius skaičius sumažėjo (atitinkamai 2008 – 1896; 2012 – 1153 respondentai), 2014 metais dalyvavusius Europos miestai prieš narkotikus tyrime dalyvavo šiek tiek daugiau dešimtokų – 1172 (1 pav.).

1 pav. Dalyvavusių skaičius (pagal tyrimo metus)

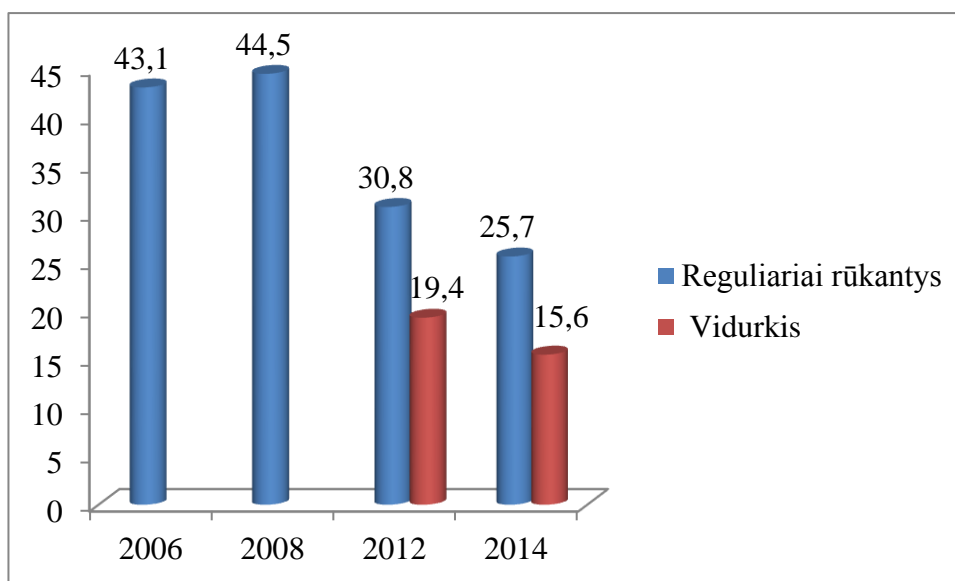
2006 metais tyrime dalyvavo daugiau mergaičių nei berniukų (atitinkamai mergaičių – 51,1 proc., berniukų – 48,9 proc.). 2008, 2012 bei 2014 metais tyrimuose dalyvavo daugiau berniukų nei mergaičių (2 pav.).

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį tyrimo metais (proc.)

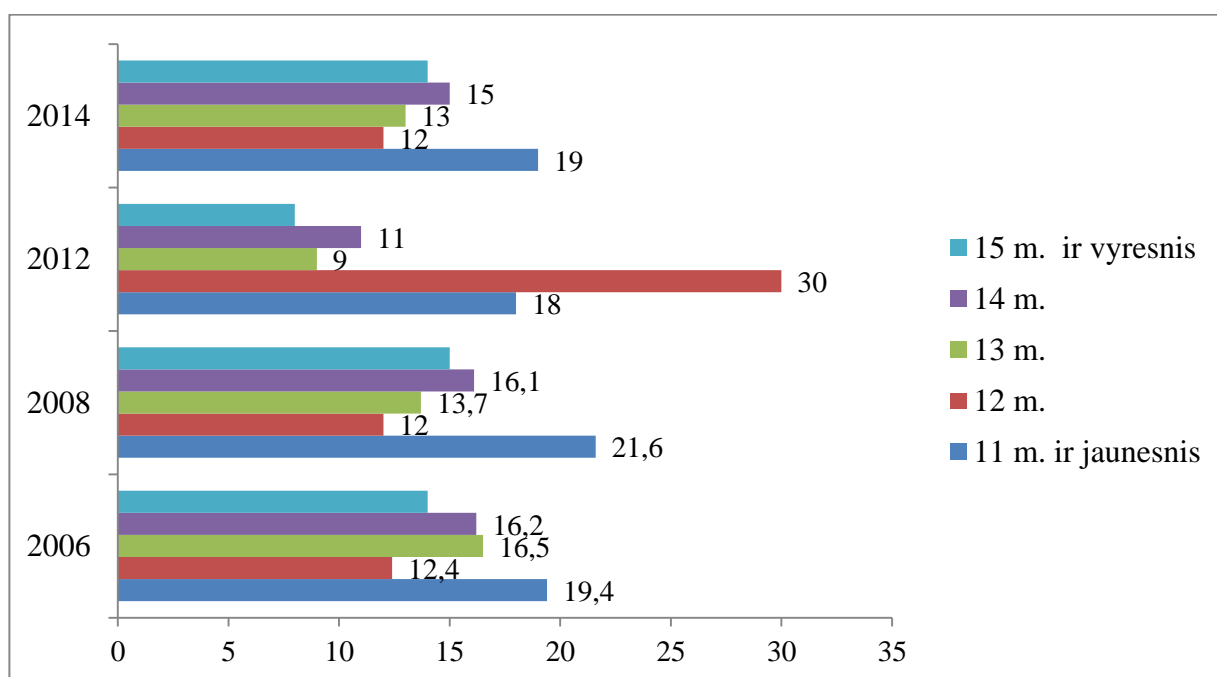
II. PRIKLAUSOMYBĘ SUKELIANČIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMAS

Reguliarus rūkymas tarp 15–16 metų amžiaus paauglių 2006 ir 2008 metais stebėtas ganėtinai aukštas (atitinkamai 2006 m.– 43,1 proc., 2008 m. – 44,5 proc.), tačiau 2012 metais reguliaraus rūkymo paplitimas sumažėjo iki 30,8 proc., o 2014 metais, atlikus tyrimą, vėl stebėtas mažėjimas (iš visų ištirtų 10 klasių mokinių, reguliariai rūkė 25,7 proc.). Vis dėlto, visų miestų, dalyvavusių šiame tyrime, reguliaraus rūkymo vidurkis yra gerokai mažesnis nei Lietuvoje: 2012 metais Lietuvoje reguliariai rūkančių buvo 11,4 proc. daugiau nei bendras miestų vidurkis, o 2014 metais 10,1 proc. (3 pav.). Reguliariai rūkančių 10 klasės mokinių mažėja.

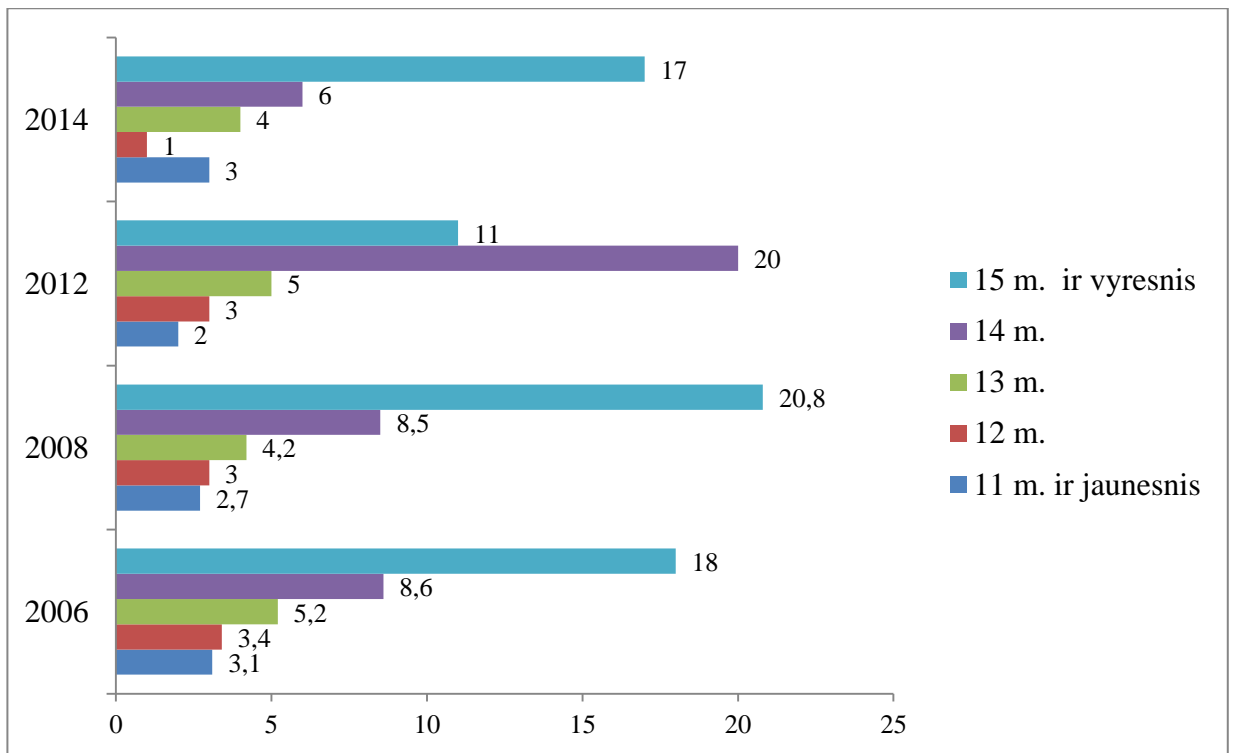
3 pav. Reguliariai rūkančių respondentų dalis ir kitų dalyvavusių miestų, reguliariai rūkančių respondentų, vidurkis (proc.)

Stebima, jog dažniausiai pirmą kartą rūkyti pabando paaugliai, kurie 11 metų ir jaunesni, tai rodo tyrimų duomenys, kurie buvo atlikti 2006, 2008 bei 2014 metais, 2012 metų tyrimo duomenimis, dažniausiai rūkyti bandė 12 metų paaugliai (4 pav.). 2012 metų tyrimo duomenimis visų miestų vidurkis, kai paaugliai pirmą kartą pabandė rūkyti pasidalino vienodai: pirmą kartą pabandė cigaretes būdami 11 ir jaunesnio amžiaus, 13 bei 14 metų (12 proc.). 2014 metais kituose miestuose dažniausiai pirmąją cigaretę surūkė būdami 11 ar jaunesnio amžiaus (16 proc.). Europos miestuose vaikų amžius, kuomet pirmą kartą pabandomos cigaretės, yra panašus kaip ir Klaipėdoje.

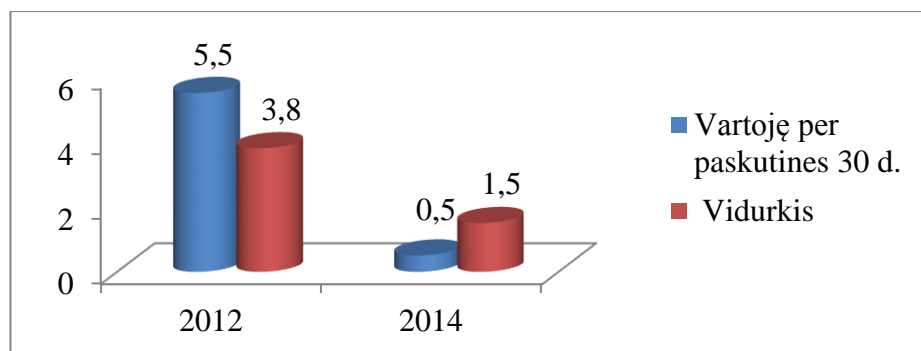
4 pav. Amžius, kurio būdami, pirmą kartą rūkė (proc.)

Jaunuoliai reguliariai rūkyti 2006, 2008 bei 2014 metais dažniausiai pradėdavo būdami 15 m. ir vyresni (atitinkamai 2006 m. – 18 proc., 2008 m. – 20,8 proc., 2014 m. – 17 proc.). 2012 metais dažniausiai reguliariai rūkyti pradėdavo būdami 14 metų. 15-16 metų paaugliai 2006 bei 2014 metais, dažniau nei 2008 bei 2012 metais, atsakė, jog rūkyti reguliariai pradėjo būdami 11 metų ir jaunesni (atitinkamai 2006 m.– 3,1 proc., 2008 m. – 2,7, 2012 m. – 2,0 proc., 2014 m. – 3,0) (5 pav.). Kaip Klaipėdoje taip ir kituose miestuose, 2012 bei 2014 metų tyrimo duomenimis, paaugliai teigė, jog reguliariai rūkyti pradėjo būdami 15 metų ir vyresni (atitinkamai 2012 – 9 proc., 2014 m. – 8 proc.).

5 pav. Amžius, kurio būdami, pradėjo reguliariai rūkyti (proc.)

2014 metais kramtomojo tabako vartojimas per 30 paskutinių dienų stebimas mažesnis, lyginant su 2012 metų tyrimo duomenimis (atitinkamai 2012 m. – 5,5 proc., 2014 m. – 0,5 proc.). Vartojusių kramtomąjį tabaką vidurkis, lyginant su Lietuva, 2012 metais buvo mažesnis, tačiau 2014 metais, sumažėjus Lietuvoje vartojusių kramtomąjį tabaką, visų miestų vidurkis buvo didesnis nei Lietuvoje (2012 metų vidurkis – 3,8 proc., 2014 metų vidurkis – 1,5 proc.) (4 pav.). nors kartą gyvenime bandžiusių kramtomąjį tabaką 2006 metais buvo 9,9 proc., o 2008 m. 8,4 proc. 15-16 metų amžiaus paauglių. Kramtomojo tabako vartojimas mažėja.

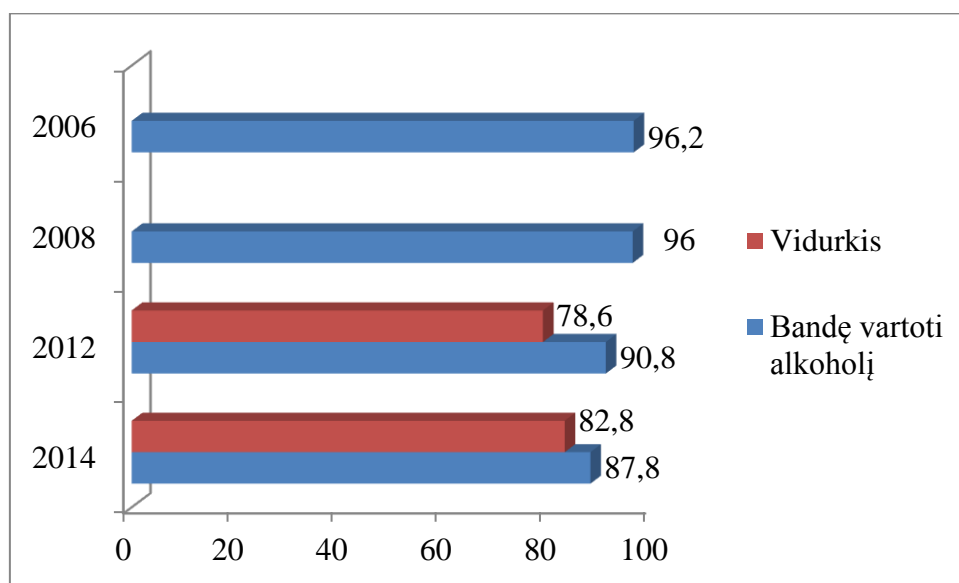

4 pav. Vartojusių kramtomąjį tabaką per 30 paskutinių dienų dalis ir kitų dalyvavusių tyrime miestų vartojusių vidurkis (proc.)

2014 metų tyrimo duomenimis, uostomąjį tabaką per pastarąsias 30 dienų yra vartojusių 3,2 proc. paauglių, t.y. 3,5 proc. mažiau nei 2012 metų tyrimo duomenis, kai uostomojo tabako per pastarąjį mėnesį bandė 6,7 proc. 15–16 metų paauglių. 2012 metais, visų miestų vidurkis, vartojusių uostomąjį tabaką– 7,4 proc., 2014 m. 3,1. 2006 metais bent kartą gyvenime vartojusių uostomąjį tabaką buvo 24,8 proc., o 2008 metai 26,2 proc. visų tirtųjų. Uostomojo tabako vartojimas mažėja.

Bent kartą gyvenime bandžiusių vartoti vandens pypkes 2012 metais sudarė – 59,5 proc. paauglių, šis skaičius buvo didesnis už vidurkį (52,2 proc.), o 2014 metais, bent kartą vartojusių vandens pypkes buvo 55,1 proc., kai dalyvavusių miestų vidurkis siekė – 51,3 proc. Vandens pypkes vartojusių per pastarąsias 30 dienų 2012 metais sudarė –18,0 proc. (vidurkis – 16,2 proc.), o 2014 metais – 12,5 proc. (vidurkis – 18,0 proc.). Vandens pypkių vartojimas mažėja.

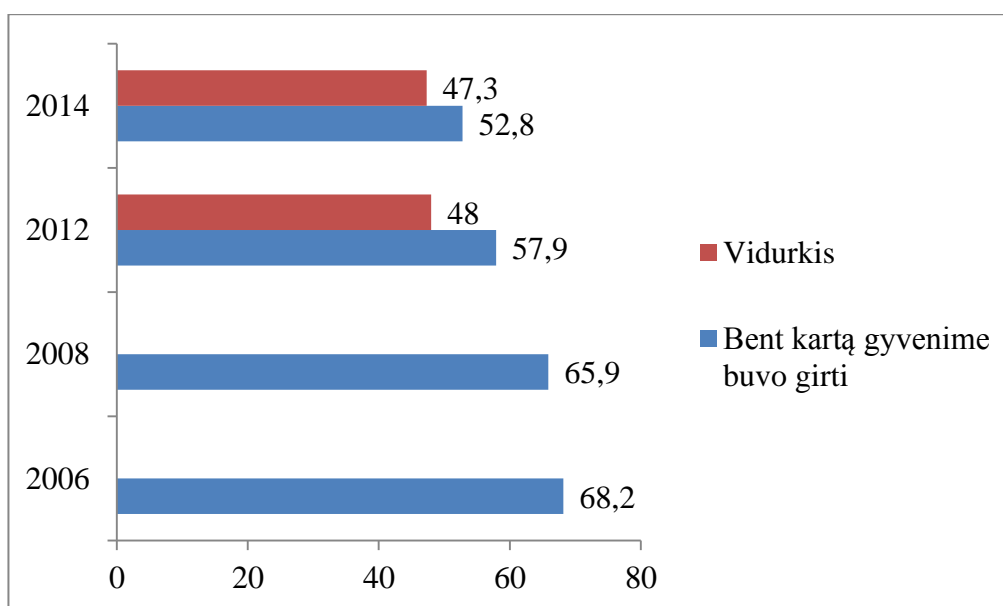
Ištyrus paauglių alkoholio vartojimo paplitimą, paaiškėjo, jog bent kartą gyvenime bandžiusių alkoholį 2006 metais buvo – 96,2 proc., 2008 metais – 96,0 proc., 2012 metais – 90,8 proc., 2014 metais – 87,8 proc. Stebint rodiklius, galime teigti, jog paauglių skaičius, kurie bent kartą gyvenime vartojo alkoholį, mažėja. Bendrasis vidurkis, vartojusių alkoholį 2012 metais buvo 78,6 proc., tai 12,2 proc. mažesnis, nei Lietuvoje, tačiau 2014 metais dėl sumažėjusio alkoholio vartojusių paauglių skaičiaus bei vidurkio padidėjimo, Lietuva nuo bendrojo vidurkio buvo aukščiau tik 5 proc. (5 pav.).

5 pav. Bent kartą vartojusių alkoholį paauglių dalis bei kitų, dalyvavusių tyrime, miestų vidurkis (proc.).

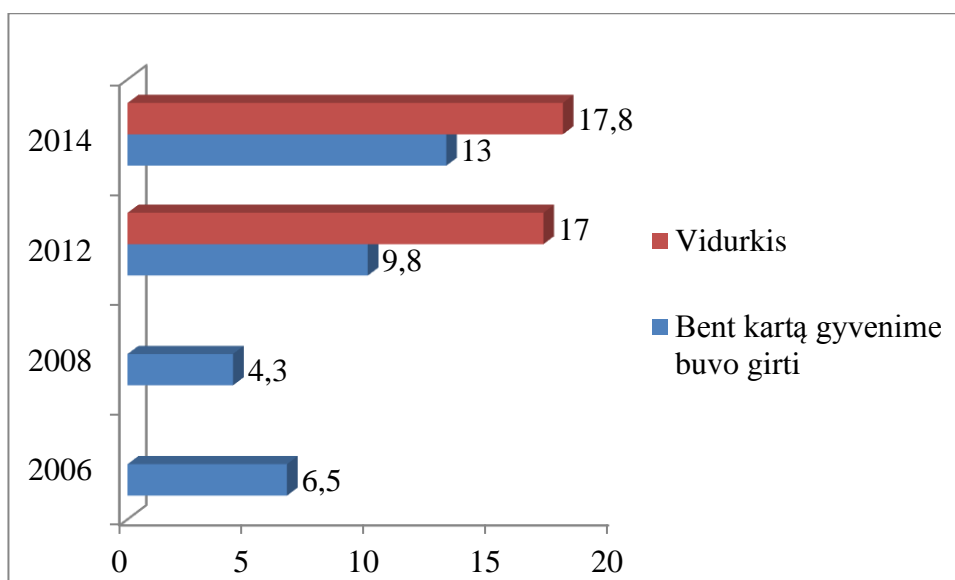
Įdomu tai, kad dažniau merginos nei vaikinai bent kartą gyvenime išbandė alkoholį: 2012 metais 93,5 proc., o 2014 metais 90,2 proc. merginų, kai tuo tarpu 2012 metais vaikinų, bandžiusių alkoholį, buvo 88,2 proc., o 2014 metais 85,6 proc.

Bent kartą gyvenime buvusių girtų 15–16 metų amžiaus jaunuolių mažėja: 2006 metais tokių buvo 68,2 proc., 2008 metais – 65,9 proc., 2012 metais – 57,9 proc., o 2014 metų tyrimo duomenimis, 52,8 proc. Lyginant kitų miestų vidurkį su Klaipėdos miesto rezultatais – 2012 metais, bent kartą gyvenime buvusių girtų skaičius Klaipėdos mieste yra didesnis 9,9 proc. už vidurkį, tačiau 2014 metais vidurkis yra mažesnis tik 5,5 proc. (6 pav.)

6 pav. Bent kartą gyvenime buvusių girtų paauglių dalis bei kitų, dalyvavusių tyrime, miestų vidurkis (proc.).

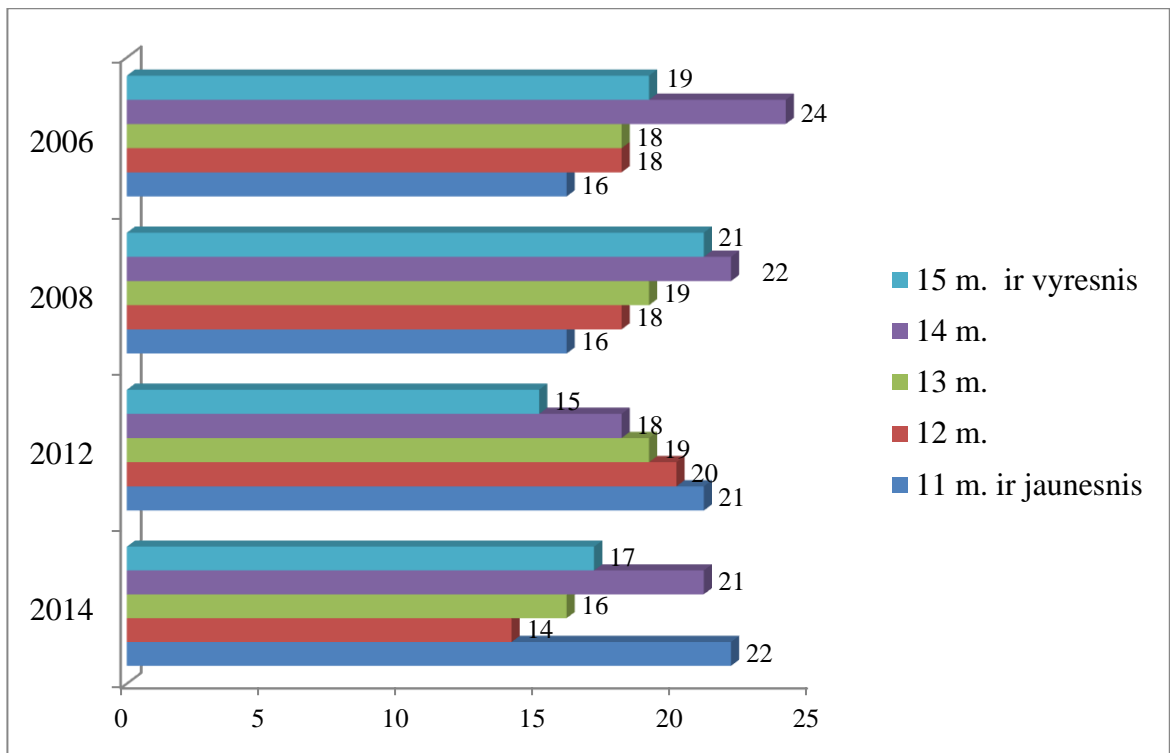
Tyrimo duomenimis, per pastarąsias 30 dienų girtais buvo: 2006 metais – 6,5 proc., 2008 metais – 4,3 proc., 2012 metais – 9,8 proc., 2014 metais – 13,0 proc. Atkreiptinas dėmesys, jog šie gauti duomenys, buvo mažesni, lyginant su bendruoju vidurkiu, tiek 2012 metais (Klaipėdos miesto rodiklis mažesnis 7,2 proc. už bendrąjį vidurkį), tiek ir 2014 metais (Klaipėdos miesto rodiklis mažesnis 4,8 proc. už bendrąjį vidurkį), tačiau nuo 2008 metų jaunuolių, per pastarąsias 30 dienų buvusių girtais, skaičius didėja (7 pav.).

7 pav. Paauglių dalis, kuris per pastarąsias 30 dienų buvo girti bei kitų, dalyvavusių tyrime, miestų vidurkis (proc.).

Ištirta, kad dažniausiai paaugliai alkoholį vartoja kitų namuose: 2012 metais alkoholį vartojusių kitų namuose buvo 36 proc., 2014 metais – 32 proc. Kita, dažnai nurodoma alkoholio vartojimo vieta – kita, ne patalpoje: šią vietą 2012 metais nurodė 25,0 proc. respondentų, o 2014 metais – 17,0 proc.

Tiriamųjų buvo klausama, kada jie pirmą kartą vartojo alkoholį, išsiaiškinta, jog 2006 ir 2008 metais respondentai dažniausiai pirmą kartą vartojo alkoholį būdami 14 metų amžiaus (atitinkamai 2006 metais –24 proc., 2008 metais – 22 proc.), tačiau stebima, jog 2012 bei 2014 metais dažniausiai pirmą kartą alkoholio pabandydavo 11 metų ir jaunesnio amžiaus vaikai (8 pav.). Vertinant pagal dalyvavusių miestų vidurkį, situacija Klaipėdoje, labai panaši ir į kitų miestų: 2012 metais, remiantis bendruoju vidurkiu, kitų miestų paaugliai pasisakė, jog alkoholio vartojo būdami 11 metų ir jaunesni (18 proc.), 2014 metais didžioji dalis paauglių teigė, jog alkoholio vartojo būdami 11 metų ir jaunesni (20 proc.). Remiantis 2012 ir 2014 metų tyrimo duomenimis, kituose Europos miestuose mažesnė paauglių dalis pirmą kartą vartojo alkoholį būdami jaunesnio amžiaus nei Klaipėdoje: 2012 m. –18 proc., 2014 m.– 20 proc.

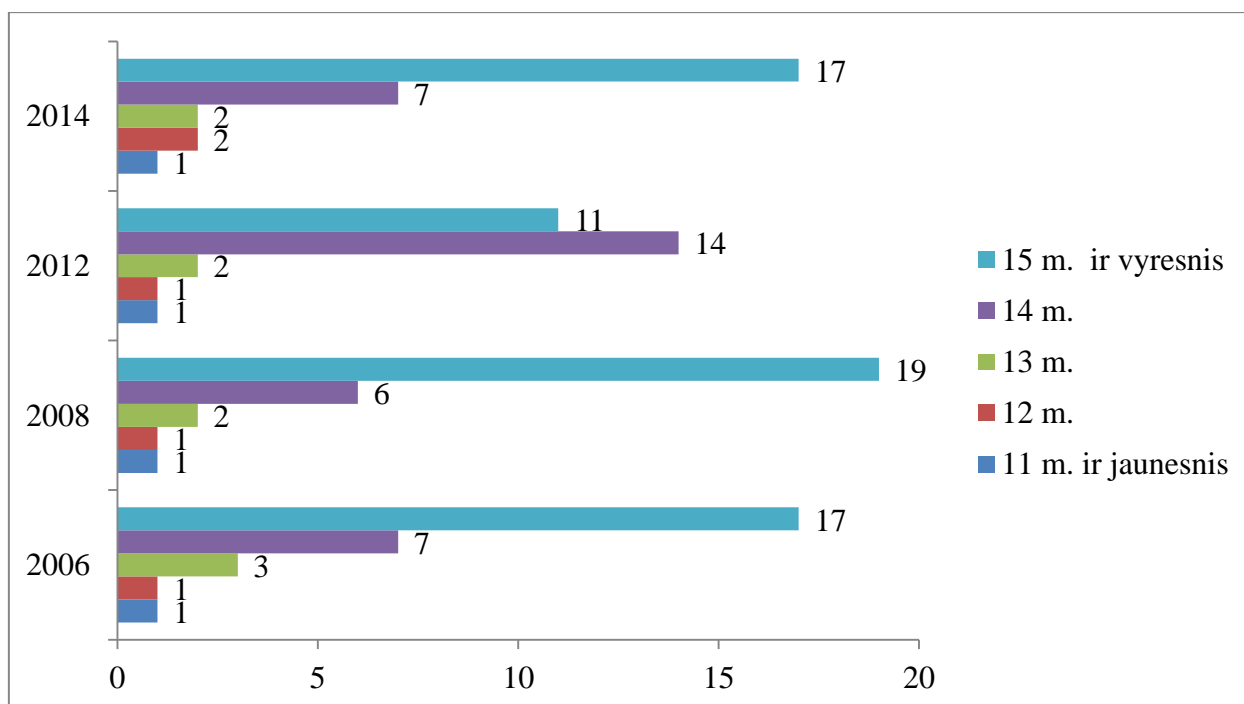
8 pav. Amžius, kurio būdami, pirmą kartą vartojo alkoholinius gėrimus (proc.)

Ištyrus narkotikų vartojimo paplitimą, išsiaiškinta, jog dažnai naudojamos kanapės: 2006 m. jų bent kartą gyvenime naudojo 30 proc., 2008 m. 21,6 proc. respondentų, 2012 – 26,8 proc., 2014 m. – 19,8 proc. Remiantis kitų miestų kanapių vartojimo vidurkiu, Klaipėdos mieste jos yra naudojamos dažniau. Dažnai naudojami yra ir migdomieji bei raminamieji: 2006 vartojusių juos buvo 18,5 proc., 2008 – 21,5 proc., tačiau stebimas šių medžiagų populiarumo sumažėjimas, nes 2012 juos vartojusių buvo – 6,9 proc., o 2014 m. šis skaičius kilo – 9,8 proc. vartojusių. Amfetamino naudojusį 2006 metais skaičius buvo ganėtinai didelis – 11,2 proc., kai tuo tarpu vidurkis buvo – 4,25 proc. , nuo 2008 m. stebėtas šių medžiagų vartojusių asmenų skaičiaus sumažėjimas: 2008 m. – 5,5 proc., 2012 m. – 3,2 proc., 2014 m. – 2 proc. Amfetamino vartojimo kituose miestuose vidurkis 2006, 2008, 2012, 2014 m. buvo mažesnis, lyginant su Klaipėda. Ekstazi vartojimas, kaip ir amfetamino vartojimas 2006 metais buvo populiariesnis, lyginant su kitais metais: 2006 m. vartojusių ekstazį sudarė 5,1 proc. respondentų, 2008 m. – 1,5 proc., 2012 m. – 1,6 proc., o 2014 m. – 1,8 proc. Ekstazio vartojimo paplitimas Klaipėdos mieste, lyginant su kitų miestų vidurkiu, 2006 m., 2008 m. bei 2012 m. buvo didesnis, tačiau 2014 m. ekstazi vartojusių Klaipėdos mieste buvo mažiau, lyginant su vidurkiu. (1 lent.)

1 lent. Psichoaktyvių medžiagų vartojimo tendencija Klaipėdos mieste bei bendrasis, dalyvavusių tyrime miestų, vidurkis (proc.)

	2006	2006 m. vidurkis	2008	2008 m. vidurkis	2012	2012 m. vidurkis	2014	2014 m. vidurkis
Migdomieji ir raminamieji	18,5	10,2	21,5	12,9	6,9	8,7	9,8	9,4
Kanapės	30	22	21,55	17	26,8	19,6	19,8	17
Amfetaminas	11,2	4,25	5,5	3,5	3,2	2,4	2	1,7
Ekstazi	5,1	3,5	1,5	1,4	1,6	1,2	1,8	2
Uostomosios medžiagos	6,25	5	12	5,25	4,3	3,8	0,5	0,8

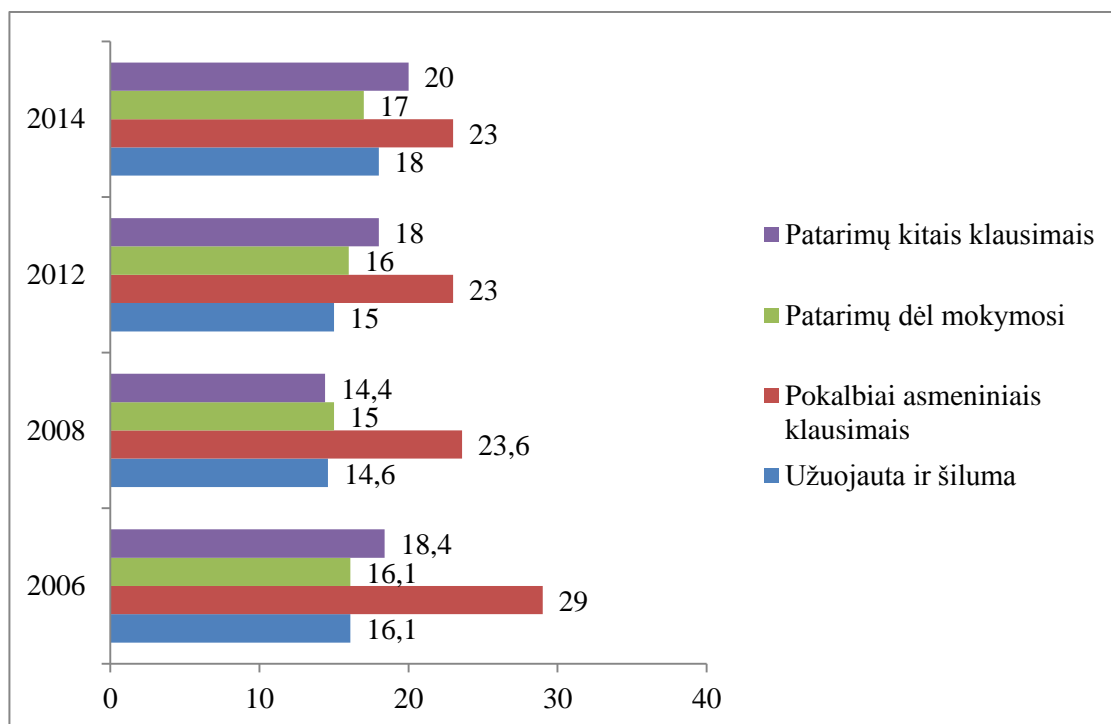
2006, 2008 bei 2014 metų tyrimų duomenimis, jaunimas kanapes pirmą kartą dažniausiai pabando būdami 15 m. ir vyresni (atitinkamai 2006 m. –17 proc., 2008 m. –19 proc., 2014 m. –17 proc.). 2012 metais, jaunuolių teigimu, pirmą kartą kanapes dažniausiai išbandė, būdami 14 metų amžiaus (14 proc.) (11 pav.). Kitų miestų vidurkiu remiantis, 2014 metais paaugliai taip pat kanapes dažniausiai išbandė būdami 15 m. ir vyresni, tačiau, kaip ir Klaipėdoje, 2012 metais vidutinis amžius, kai paaugliai pirmą kartą išbandydavo kanapes, buvo 14 metų.

11 pav. Amžius, kurio būdami, pirmą kartą vartojo kanapes (proc.)

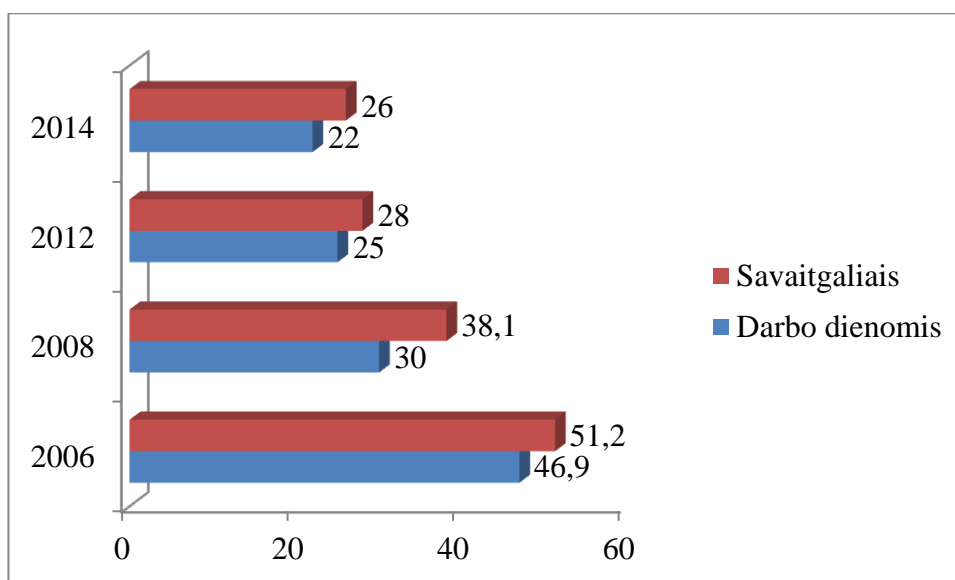
III. KITI VEIKSNIAI, SIEJAMI SU NARKOTIKŲ VARTOJIMO PAPLITIMU TARP JAUNŲ ŽMONIŲ

Analizuojant vaikų santykius su tėvais, visais tyrimo vykdymo metais, buvo stebima, jog vaikams dažniausiai trūksta pokalbių su tėvais asmeniniais klausimais bei patarimų kitais klausimais (12 pav.)

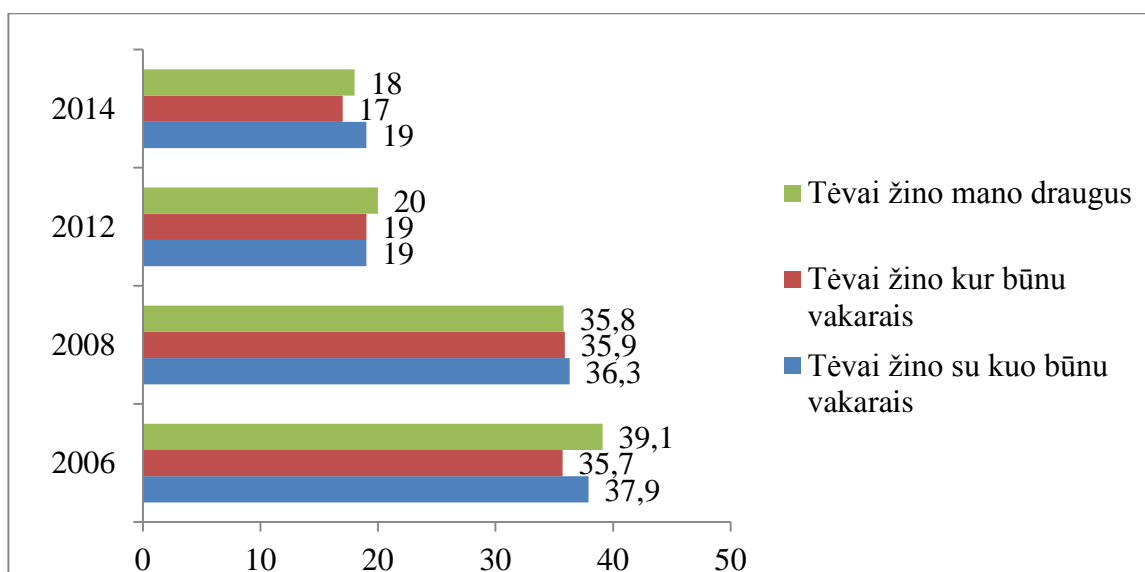
12 pav. Vaikų pasiskirstymas, pagal tam tikro aspekto trūkumą iš tėvų (proc.)

Stebint tyrimų rezultatus, kuriuose atsispindi paauglių leidimo laikas kartu su tėvais, pastebima, kad visada ir labai dažnai leidžiančių laiką kartu su tėvais mažėja. 2006 metais savaitgaliais dažnai arba visada leisdavo laiką 51,2 proc. apklaustųjų, 2014 metais kartu su tėvais leidžiančių laiką sudarė tik 26 proc. 2006 metais dažnai arba labai dažnai leidžiančių laiką kartu su tėvais darbo dienomis sudarė 46,9 proc., o 2014 metais tik 22 proc. Lyginant Klaipėdos rezultatus su kitais miestais, stebima, jog Klaipėdos miesto paaugliai mažiau linkę dažnai arba labai dažnai leisti laiką kartu su šeima: 2012 metais leidžiančių laiką kartu su šeima savaitgaliais sudarė 42 proc. (vidurkis), o darbo dienomis – 33 proc. (vidurkis), o 2014 metais savaitgalį leisdavo kartu 39 proc. (vidurkis), o darbo dienomis kartu su tėvais dažniausiai būdavo 28 proc. respondentų (vidurkis). Vis dėlto, laiko leidimo su tėvais mažėjimo tendencija stebima ir kituose miestuose (bendrasis vidurkis) (13 pav.).

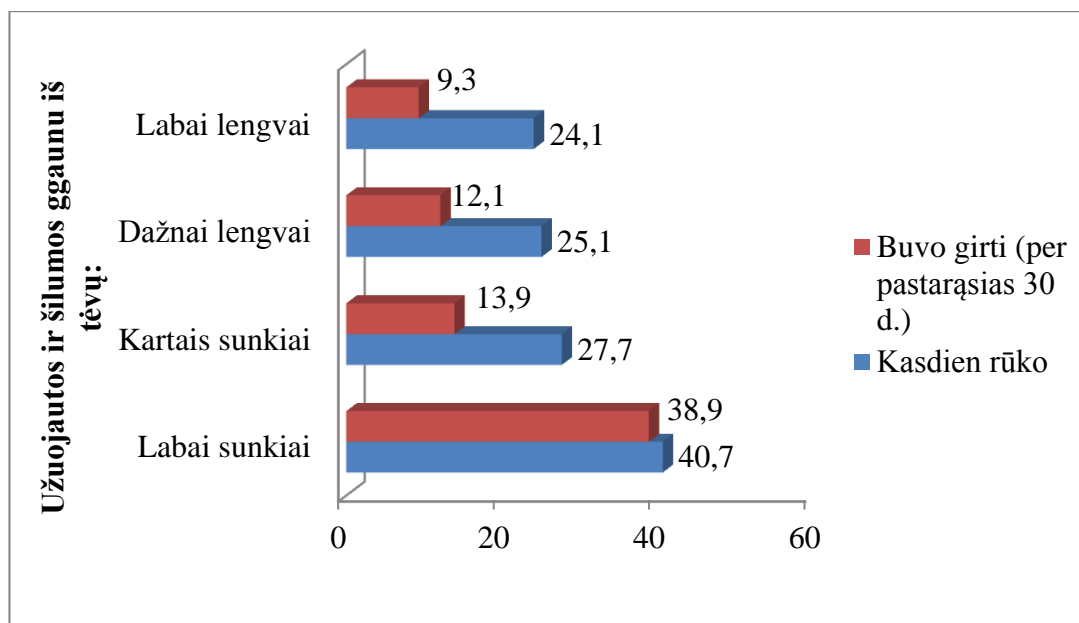
13 pav. Vaikų dalis dažnai arba labai dažnai leidžiančių laiką kartu su tėvais (proc.)

2014 metais, lyginant su 2006 metais, sumažėjo vaikų dalis, kurie atsakė, jog jų tėvai žino jų draugus (atitinkamai 2006 m. – 39,1 proc., 2008 m. – 35,8 proc., 2012 m. – 20 proc., 2014 m. – 18 proc.). 2014 metais, lyginant su 2006 metais, taip pat sumažėjo vaikų dalis, kurie atsakė, kad tėvai žino, kur jie būna vakarais (atitinkamai 2006 m. – 35,7 proc., 2008 m. – 35,9 proc., 2012 m. – 19 proc., 2014 m. – 17 proc.). 2014 metais, lyginant su 2006 metais, taip pat mažesnė vaikų dalis atsakė, kad tėvai žino su kuo jie būna vakarais, tačiau 2014 metų vaikų dalis buvo tokia pati kaip ir 2012 metais (atitinkamai 2006 m. – 37,9 proc., 2008 m. – 36,3 proc., 2012 m. – 19 proc., 2014 m. – 19 proc.) (14 pav.)

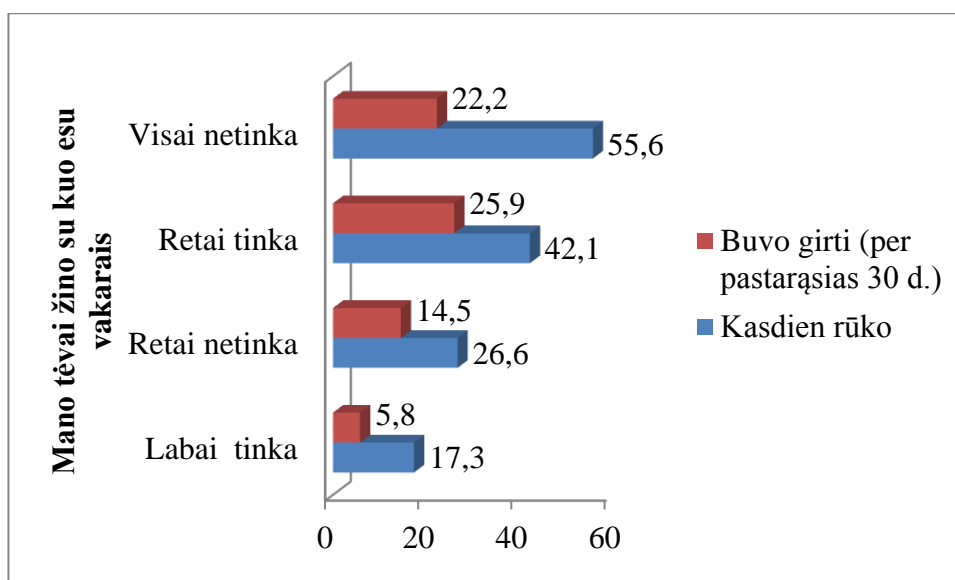
14 pav. Tėvų žinios, pagal vaikų atsakymus, apie vaikus (proc.)

2012 ir 2014 metais, tyrimo duomenimis, statistinis reikšmingumas buvo fiksuotas analizuojant paauglių alkoholio vartojimą, kasdienį rūkymą su užuojautos ir šilumos gavimu iš tėvų. Nustatyta, kad kuo sunkiau vaikas gauna šilumą bei užuojautą iš tėvų, tuo didesnė tikimybė, kad jis kasdien rūkys bei vartos alkoholį. 2014 metų tyrimo duomenimis, iš jaunuolių, kurie lengvai gaudavo užuojautą bei šilumą iš savo tėvų, 9,3 proc., buvo girti per pastarąsias 30 d., o 24,1 proc. kasdien rūkė. Iš paauglių, kurie labai sunkiai gaudavo užuojautą bei šilumą iš tėvų, 38,9 proc. buvo girti per pastarąsias 30 d. ir 40,7 proc. rūko kasdien (15 pav.).

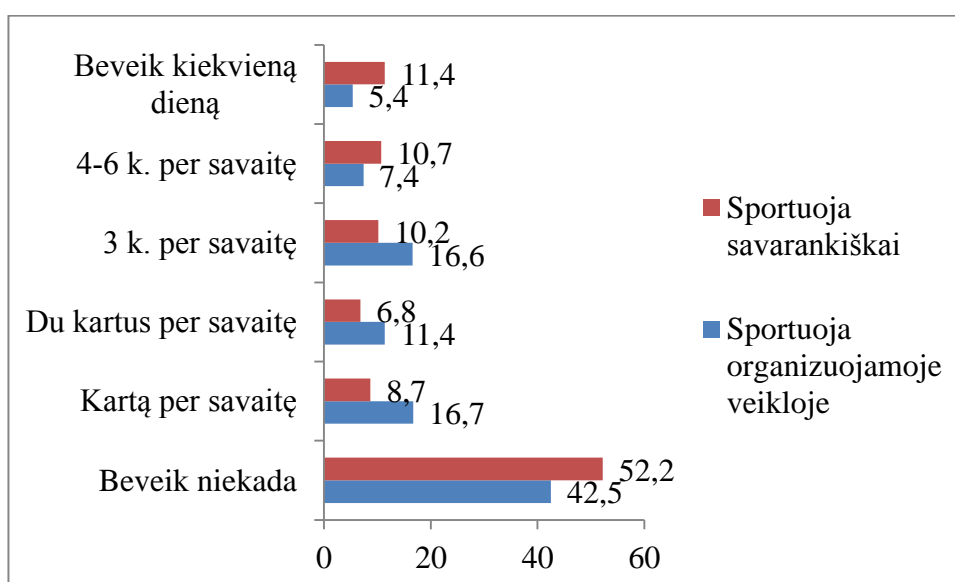
15 pav. Paauglių kasdienio rūkymo ir alkoholio vartojimo priklausomumas nuo užuojautos ir šilumos gavimo iš tėvų (proc.)

2014 metų tyrimo duomenimis, vaikai, kurių tėvai, retai žino arba visai nežino, su kuo jų vaikai leidžia laiką vakarais, dažniau rūko kasdien bei dažniau buvo girti per pastarąsias 30 d., lyginant su tais vaikais, kurių tėvai visada žino, arba retai nežino, su kuo jų vaikas yra vakarais (16 pav.)

16 pav. Paauglių kasdienio rūkimo ir alkoholio vartojimo priklausomumas nuo tėvų žinojimo su kuo vaikas leidžia vakarus (proc.)

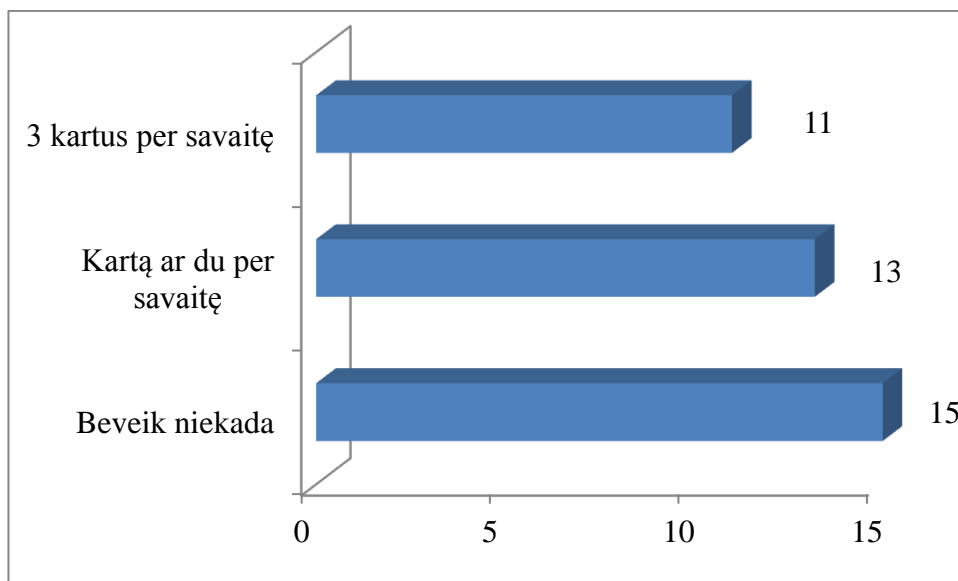
2014 metais tarp 10 klasės mokinių beveik niekada savarankiškai nesportuoja 52,2 proc., o klubuose ar kituose organizuojamose fizinio aktyvumo veiklose nedalyvauja 42,5 proc.. Daugiausiai (16,7 proc.) respondentų organizuojamoje veikloje sportuoja kartą per savaitę, o savarankiškai dažniausiai sportuojantys sportuoja beveik kas dieną (11,4 proc.) (17 pav.)

17 pav. Savarankiškai bei organizuojamose veiklose sportuojančių mokinių dalis, pagal fizinio aktyvumo dažnį per savaitę (proc.)

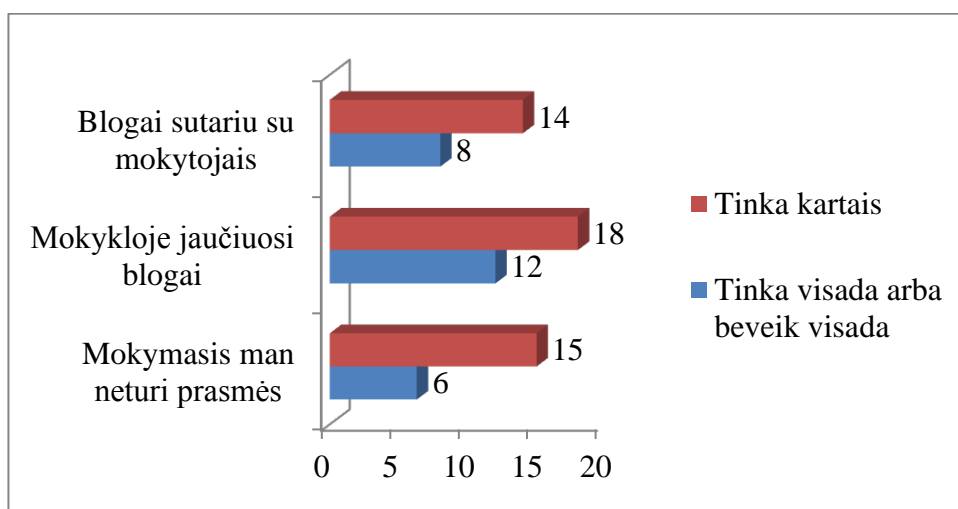
Remiantis 2012 bei 2014 metų tyrimų duomenimis, buvo nustatyta, kaduko dažnesnė vaiko reguliari fizinė veikla tuo mažesnė tikimybė, kad jis vartos alkoholį bei tabaką. Kasdien

rūkančių ir niekada nesportuojančių buvo 15 proc., o sportuojančių 3 k. per sav. ir rūkančių kasdien buvo 4 proc. mažiau (11 proc.) (18 pav.).

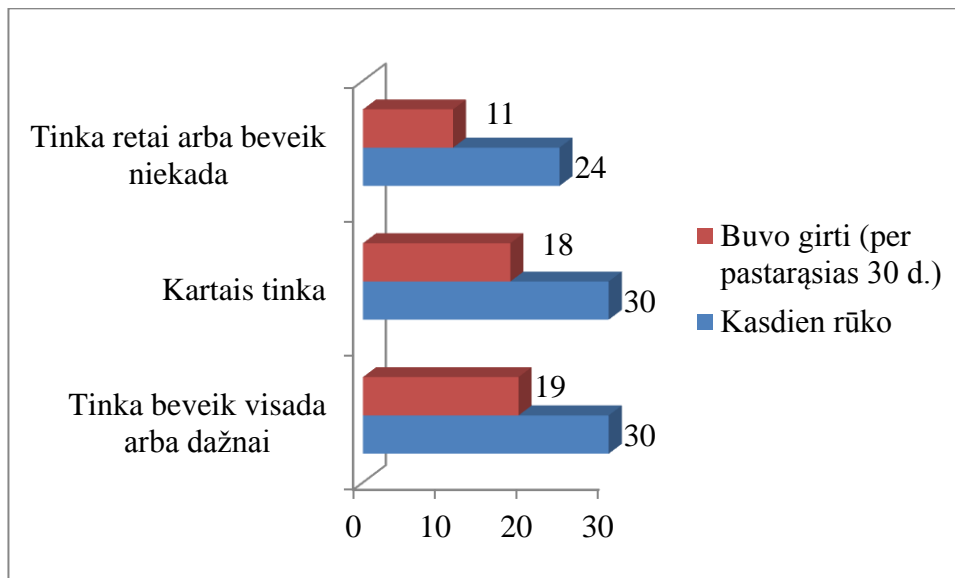
18 pav. Kasdien rūkančių paauglių skaičius pagal jų fizinio aktyvumo dažnį (proc.)

2014 metais dešimtokų, kartais blogai sutariančių su mokytojais, buvo 14 proc., o visada blogai sutariančių – 8 proc. (2012 m. visada blogai su mokytojais sutardavo 7 proc. dešimtokų, o kartais – 16 proc.). Visada besijaučiančių mokykloje prastai – padaugėjo: kartais mokykloje blogai jaučiasi 18 proc. dešimtokų, o visada prastai mokykloje besijaučiančių sudarė 12 proc., kai tuo tarpu 2012 metais 10 proc. dešimtokų visada jausdavosi prastai, o 15 proc.– kartais. 15 proc. dešimtokų kartais atrodo, kad mokymasis neturi prasmės, o 6 proc. tai jaučia visada (2012 metais, visada mokymasis neturėjo prasmės 6 proc., o kartais 12 proc. dešimtokų) 918 pav.)

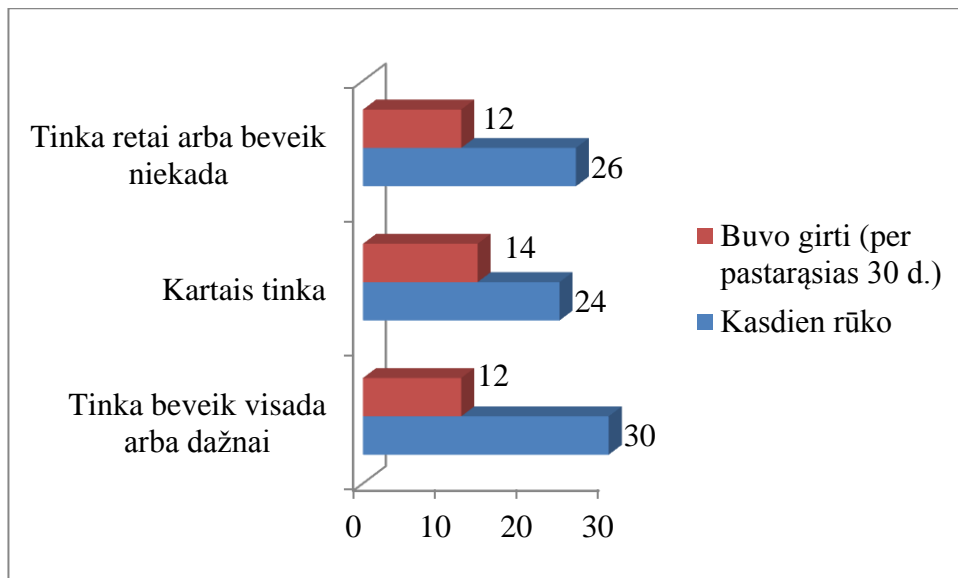
18 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal teiginių tinkamumą (proc.)

2012 bei 2014 metais, atlikus tyrimus, buvo nustatytas ryšys tarp kasdienio rūkymo, alkoholio vartojimo bei dešimtokų prasmės mokytis matymo. Paaugliai, kurie beveik visada arba dažnai bei kartais nemato prasmės mokytis, dažniau kasdien rūkė bei buvo girti per pastarąsias 30 d., lyginant su tais, kurie mokslo prasmę supranta (19 pav.)

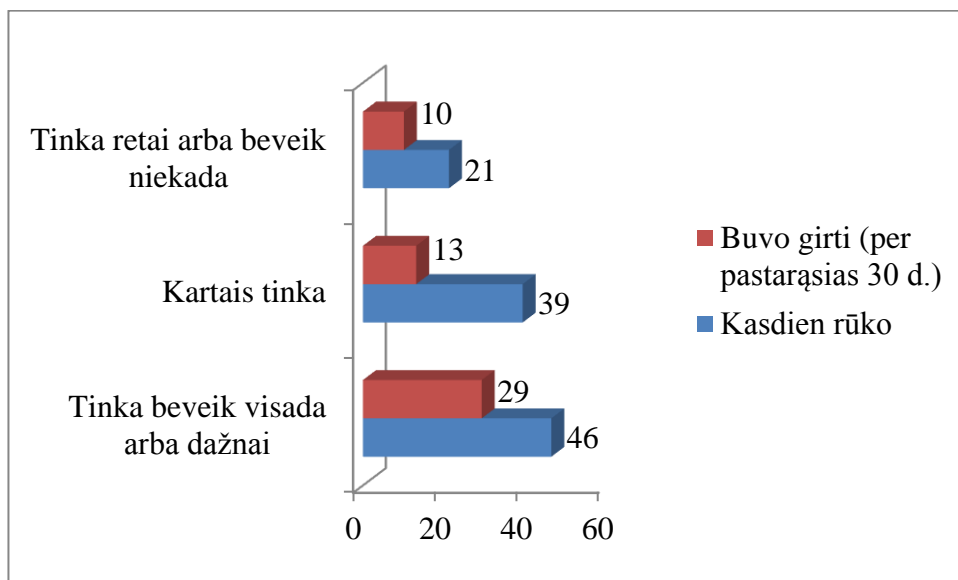
19 pav. Respondentų, rūkančių kasdien bei per pastarąsias 30 d. buvusių girtų pasiskirstymas pagal taip kaip jie vertina teiginį „Mokslai neturi prasmės“ (proc.)

2012 metų tyrimo metu buvo nustatyta, kad dažniau kasdien rūkė bei alkoholio per pastarąsias 30 d. vartojo dažniau tie vaikai, kurie visada arba labai dažnai jaučiasi blogai mokykloje. 2014 metų tyrimo duomenimis, taip pat išlieka tendencija, jog asmenys kurie visada arba labai dažnai jaučiasi blogai mokykloje dažniau kasdien rūko, nei tie, kurie niekada arba tik kartais jaučiasi blogai. Girti per pastarąsias 30 d. buvo dažniau paaugliai, kurie teigė, kad mokykloje jie blogai jaučiasi tik kartais (20 pav.)

20 pav. Kasdien rūkančių bei girtais buvę per pastarąsias 30 d. respondentų dalis pagal tai kaip jie vertina teiginį „Mokykloje blogai jaučiuosi“ (proc.)

2014 metų tyrimo duomenimis, paaugliai, kurie teigė, kad visada ar dažnai arba nesutardavo su mokytojais, dažniau vartojo alkoholį per pastarąsias 30 d. bei rūkė kasdien, lyginant su tais dešimtokais, kurie retai arba beveik niekada nesutardavo su mokytojais (21 pav.) 2012 metų tyrimų duomenys šią sąsają taip pat patvirtino.

21 pav. Kasdien rūkančių bei girtais buvusių per pastarąsias 30 d. respondentų dalis pagal tai kaip jie vertina teiginį „Nesutariu su mokytojais“ (proc.)

IŠVADOS

Priklausomybę sukeliančių psichoaktyvių medžiagų vartojimas

1. Reguliariai rūkančių vaikų skaičius nuo 2006 metų iki 2014 metų tyrimo vykdymo metų sumažėjo 17,4 proc. 2014 metais reguliariai rūkančių skaičius buvo didesnis, lyginant su Europos vidurkiu, 10,1 proc.
2. Dažniausiai paaugliai teigė, jog rūkyti pabandė būdami 11 metų ir jaunesni. Europos miestuose vaikų amžius, kuomet pirmą kartą pabandomos cigaretės, yra panašus kaip ir Klaipėdoje.
3. Jaunuoliai reguliariai rūkyti dažniausiai pradėdavo būdami 15 m. ir vyresni. Tokie pat duomenys gaunami ir iš kitų Europos miestų.
4. 2014 metais kramtomojo tabako vartojimas per 30 paskutinių dienų stebimas 5,0 proc. mažesnis, lyginant su 2012 metų tyrimo duomenimis. Kitų miestų vidurkis, lyginant su Lietuva, 2012 metais buvo mažesnis, tačiau 2014 metais didesnis.
5. Bent kartą gyvenime bandžiusių vartoti vandens pypkes 2014 metais buvo mažesnis 7,3 proc., lyginant su 2012 metų tyrimo duomenimis. Lietuvoje vartojusių vandens pypkes skaičius buvo didesnis už Europos miestų vidurkį. Vandens pypkes vartojusių per pastarąsias 30 dienų 2014 metais buvo mažiau 5,5 proc. nei 2012 metais.
6. Bent kartą gyvenime bandžiusių alkoholį 2006 metais buvo – 96,2 proc., 2008 metais – 96,0 proc., 2012 metais – 90,8 proc., 2014 metais – 87,8 proc. Stebint rodiklius, galime teigti, jog paauglių skaičius, kurie bent kartą gyvenime vartojo alkoholį, mažėja. Nuo 2006 metų iki 2014 metais atliktų tyrimų alkoholio vartojimas sumažėjo 8,2 proc. Bendrasis vidurkis, vartojusių alkoholį 2012 metais buvo 12,2 proc. mažesnis, nei Lietuvoje, tačiau 2014 metais tik 5 proc. mažesnis.
7. Bent kartą gyvenime buvusių girtų 15–16 metų amžiaus jaunuolių nuo 2006 metais iki 2014 metais atlikto tyrimo sumažėjo 15,4 proc. Klaipėdos miesto rezultatus lyginant su kitų miestų vidurkiu 2012 metais Klaipėdos rezultatai buvo didesni 9,9 proc. o 2014 metais 5,5 proc. už vidurkį,
8. 2014 metų tyrimo duomenimis, per pastarąsias 30 dienų girtais buvo 6,5 proc. daugiau paauglių, nei 2006. Klaipėdos miesto tyrimo duomenys 2012 m. 7,2 proc., o 2014 m. 4,8 proc. mažesni lyginant su Europos miestų vidurkiu.
9. 2006 bei 2008 metai pirmą kartą alkoholį paaugliai dažniausiai vartojo būdami 14 metų amžiaus. 2012 bei 2014 metais dažniausiai pirmą kartą alkoholio pabandydavo 11 metų ir jaunesnio amžiaus vaikai. Europos vidurkiu remiantis, paaugliai kituose Europos miestuose

taip pat alkoholio pabandė būdami 11 ir jaunesnio amžiaus, tačiau Europoje didesnė vaikų dalis nei Klaipėdoje pabando alkoholį būdami 11 ir jaunesni.

10. Jaunimo tarpe populiarumą išlaiko kanapės, tačiau nuo 2006 metų iki 2014 metų kanapių populiarumas sumažėjo 10,2 proc. Remiantis kitų miestų kanapių vartojimo vidurkiu, Klaipėdos mieste jos yra naudojamos dažniau. Migdomųjų bei raminamųjų vartojusių nuo 2006 iki 2014 metų sumažėjo 8,7 proc. Amfetamino naudojusią nuo 2006 iki 2012 m. sumažėjo 9,2 proc. Amfetaminas Klaipėdoje yra dažniau jaunimo vartotas, lyginant su kitų miestų vidurkiu. Nuo 2006 metų iki 2014 metų Ekstazi vartojimas sumažėjo 3,3 proc. Ekstazi vartojimo paplitimas Klaipėdos mieste, lyginant su kitų miestų vidurkiu, 2006 m., 2008 m. bei 2012 m. buvo didesnis, tačiau 2014 m. ekstazi vartojusių Klaipėdos mieste buvo mažiau, lyginant su vidurkiu.
11. Klaipėdoje paaugliai kanapes pirmą kartą dažniausiai pabando būdami 15 m. ir vyresni. Kitų miestų vidurkiu remiantis, paaugliai kanapes išbandydavo būdami panašaus amžiaus.

Kiti veiksniai, siejami su psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimu tarp jaunų žmonių

1. Visais tyrimo vykdymo metais vaikai dažniausiai nurodydavo, kad jiems trūksta pokalbių su tėvais asmeniniais klausimais ir jų patarimų kitais klausimais.
2. Mažėja vaikų skaičius, kurie leidžia laiką kartu su savo tėvais: nuo 2006 iki 2014 metų, vaikų, leidžiančių laiką su savo tėvais, darbo dienomis sumažėjo 24,9 proc., o savaitgaliais – 25,2 proc.
3. Daugėja tėvų, kurie nežino apie jų vaikų laisvalaikio leidimą: 18,9 proc. sumažėjo vaikų, kurie atsakė, kad jų tėvai žino su kuo jie būna vakarais; 18,7 proc. sumažėjo vaikų, sakančių, kad tėvai, žino kur jie būna vakarais; 21,1 proc. sumažėjo vaikų, manančių, kad jų tėvai žino kas yra jų draugai.
4. Tyrimo duomenys ir toliau reikšmingi, analizuojant tėvų ir vaikų tarpusavio santykius su vaikų psichoaktyvių medžiagų vartojimu. Kuo sunkiau vaikas gauna šilumą ir užuojautą iš tėvų, tuo didesnė tikimybė, kad jis rūkys bei vartos alkoholį.
5. Vaikai, kurių tėvai retai žino arba visai nežino su kuo jų vaikai leidžia laiką vakarais, dažniau rūko kasdien bei dažniau buvo girti per pastarąsias 30 d.
6. Nustatyta, kad kuo dažniau per savaitę vaikas užsiima fizine veikla, tuo mažesnė tikimybė, kad jis vartos alkoholį bei tabaką. 52 proc. paauglių visiškai nesportuoja savarankiškai, o 43 proc. visai nesportuoja organizuojamoje veikloje.
7. Mokiniai, kuriems mokymasis neturi prasmės, blogai sutaria su mokytojais ir/arba blogai jaučiasi mokykloje yra dažniau linkę vartoti alkoholį bei rūkyti. 2014 metų tyrimo duomenis,

lyginant su 2012 metais, 3 proc. padaugėjo mokinių, kurie mokykloje kartais jaučiasi blogai, o visada blogai besijaučiančių padaugėjo 2 proc., mokymosi prasmės visada nemato toks pat procentas - 6 proc., o kartais nematančių prasmės nuo 2012 metų sumažėjo 3 proc.

REKOMENDACIJOS

Remiantis Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu, rekomenduojame:

1. įtraukti į bendrojo ugdymo mokyklų sudaromas dvišales sutartis įsipareigojimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų nevartojimo (įskaitant ir elektronines cigaretes);
2. bendrojo ugdymo mokyklose tolygiai skirti dėmesį tiek psichoaktyviųjų medžiagų kontrolės, tiek psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonių įgyvendinimui;
3. užtikrinant efektyvesnę psichoaktyviųjų medžiagų platinimo ir vartojimo kontrolę siekti, kad kuo daugiau bendrojo ugdymo mokyklų būtų įrengusios stebėjimo kameras (jas įsirengę turi mažesnę pusę Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų), aptverti mokyklų teritorijas;
4. įgyvendinant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją bendrojo ugdymo mokyklose rekomenduojama daugiau dėmesio skirti aktyviems ugdymo metodams, į prevencinę veiklą įtraukti ne tik mokinius, bet ir jų tėvus; taikyti tiek trumpalaikio (renginiai, konkursai, akcijų, kurios yra trumpalaikio poveikio, vienkartinės priemonės, o tik antroje vietoje ilgalaikio poveikio priemonės prevencijos programų (vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo ir kt.) bei kitų bendradarbiaujant su kitomis organizacijomis vykdomų projektų įgyvendinimą.
5. daugiau dėmesio skirti mokinių turiningam užimtumui po pamokų.
6. siekti geresnio mikroklimato ugdymo įstaigoje;
7. tęsti psichoaktyviųjų medžiagų ir kitų veiksnių, susijusių su jų vartojimu, stebėseną ir tikslingai planuoti ir/ar koreguoti prevencines programas mokykloje.